

მეცემსი

1883-1890

«მეცემსი» გამოდის თვეში ორჯერ, ყოველი თვის თხუთმეტს და ოც-და-ათ რანგებში.

შინადასი: იმერეთის სამღვდლოების დეპუტატებს კრება ქუთაისში.—ზოგაერთი გაზეთების კორექცია ვაშა.—ძირითადი შეუღობრობა.—საერთო წყლულის გახეურების სასწრაფო.—სხვადასხვა საეკლესიო-სამრევლო სკოლა ს. ბზგანში.—წერალი რედაქციისადმი.—მწარე ფიქრები.—სისტორია მასალა.—სხვადასხვა ამბები და შენიშვნები.—შეწერულები.

იმერეთის მკარპის სამღვდლოების დეპუტატების კრება ქ. ქუთაისში.

როგორც უკვე უწყიან ჩვენმა მკითხველებმა, იმერეთის სამღვდლოების დეპუტატთა კრება დანიშნული იყო 29, 30 და 31 ოქტომბრის რიცხვებისათვის. 29 ოქტომბრის დეპუტატების საკმაო რიცხვი შეიკრიბა. ამავე დღეს, საღამოს დეპუტატებმა ერთხმად აღირჩიეს თავსმჯდომარედ დეკანოზი გაბრიელ ცაგარეიშვილი და საქმის მწკრილად მაქარაშვილი, 30 ოქტომბრის, დღითი კრებაზე მოზარდნი და ყოველდ სამღვდლო იმერეთის ეპისკოპოსი გაბრიელი და შესაფერი დარიგება მისცა დეპუტატებს სასულიერო ოთხ-კლასიანი სასწავლებლის საქმეების და მათი პირ-დაპირი მოვალეობის შესახებ და შემდეგ წაბრძანდა შინ. თავსმჯდომარემ გახსნა კრება და დეპუტატნი შეუდგნენ კითხვების განხილვას. ბევრი კითხვები ჰქონდა გარდასაწყვეტო დეპუტატებს ამ კრებაზე და დღი მოფიქრება და გამჭრიახობა მართებდა მათ და სასიხარულოდ კრებამ თავი გამოიჩინა ზოგიერთი თავისი განაჩენებით.

ჩვენმა მკითხველებმა უწყიან, რომ წარსულს წელში იმერეთის სამღვდლოების კრებამ გარდასაწყვეტა საქალბო სასწავლებლის დაარსება ქალაქ ქუთაისში. წარსულ წელში სამღვდლოების კრებამ

ფურნალით დაადგინა სტრუიციის სეულ სახლებში ქალბის სასწავლებლის გახსნა თავისი საყვარელი მღვდელ-მოაზრის გაბრძანების სახელზე სახსოვრად მათი მკუფების ხანგრძლივი და სასარგებლო სამსახურისათვის იმერეთის ეპარქიაში. ამ სკოლის სასარგებლოდ სამღვდლოებამ შესწირა ათი ათასი მანეთი, რომელიც მას ჰქონდა შენახული სასწავლებლის კასოში სახელმწიფო ბანკის ბილეთებით. ამასთან კრებამ აღირჩია კომიტეტი და მიანდო მას საქმის წარმოება ამ საქალბო სასწავლებლის გახსნის შესახებ. ამ ერთი წლის განმავლობაში ხსენებულმა კომიტეტმა შეიმუშავა მისდამი შინაგანი საქმე და წარუდგინა სამღვდლოების უკანასკნელ კრებას თავიანი მოსახრება იმის შესახებ, თუ რაგვარი სასწავლებელი უნდა გაიხსნას, რა ხარჯი დასჭირდება ყოველ წლობით სასწავლებელს შესანახად და მასთან კომიტეტმა აღნიშნა ის წყაროები, რომელთაგან უნდა შემოვიდეს ამ სასწავლებლის შესანახავი ფულები. კომიტეტის მოხსენების შემდეგ კრების თავსმჯდომარემ გამოაცხადა თბილისის სასულიერო სემინარიის სამმართველოს მოწერილობა ქუთაისის სასულიერო სასწ. სამმართველოსადმი. ამ მოწერილობით ცხადდებოდა სამღვდლოებს, რომ ისინი არ შეგნობდნენ იმათი ათას მანეთის, რომელიც მათ ქალბის მომავალი სასწავლებლისათვის გადასდევს, რადგან თვით სასულიერო ოთხკლასიანი სასწავლებელს სჭირდება ფულები კვლევის

დასამაგრებლად და კაპიტალური რემონტისათვისა. სამღველოების კრებას, რა თქმა უნდა, ძლიერ საწყენად დაუბრუნა ეს, მაგრამ კრებამ უფრო დიდი მხნეობა გამოიჩინა ამ საქმეში. დეპუტატებმა ერთხელ ვარდსწყვიტეს თავის საყურებელამ გამოიღონ 45,400 მანეთი ქალების სასწავლებლის დააარსებლად ქ. ქუთაისში ყოველად სამღველო იმერეთის ეპისკოპოსის შაბრიელის სახელობაზედ. სწებულო თანხა რამდენიმე წლის განმავლობაში უნდა შეემსოს. ამასთანავე კრებამ მიანდო კომიტეტს შეიმუშაოს მან მომავალი საქალებო სასწავლებლის სწავლის პრაგრაფმა დაგლობითი მოთხოვნებისამებრ და ამ სასწავლებლისათვის სახლის მოწყობა. ასე მშენებრად დააკვირვინა სამღველოების კრებამ წარსულ წელში გარდაწყვეტილი საქმე ქალების სასწავლებლის დაარსების შესახებ. ქემარტიად საქები და სასიხარულოა ჩვენი სამღველოების კრების მოქმედება და ღმერთმა ქმნას, რომ ამ საქმეს კეთილი ბოლო მისცემოდეს...

ღიღი ბაასი და ლაბარაკი გამოიწვია ოთხკლასიანი სასწავლებლის წარსული წლის შესავალ-გასავლის ანგარიშმა, რომელიც ბ. ტატიევისაგან არის შედგენილი. ეს ანგარიში ერთბაშე ვრცელი და დიდაა, მაგრამ, სამწუხაროდ, სამღველოებამ ამ ვრცელ ანგარიშში ვერ ნახა ის, რაც ნამეტნავად მას სურდა და საინტერესოდ მაჩნდა.

საზოგადოდ სამწუხარო მოვლენაა, რომ სასულიერო სასწავლებლების ანგარიშები ჩვენში არ იბეჭდებიან და საქვეყნოდ არ ცხადდება ის ცნობები, რომელიც სამღველოებს ესაიამოვნება და ესაჭიროება. როდესაც რომელიმე მოსამსახურე პირის ჯამაგირის მომატებაზედ ან საჩუქარი ფულის მიცემაზედ მიდგება საქმე, მაშინ ღიღის მოწოდებით განუმარტებენ სამღველოებს ამ კითხვას და უმტკიცებენ, რომ ამ კითხვების აღუსრულებლობა სამღველოების მხრით ყოველად შეუძლებელია. მაგრამ თუ მოსამსახურე პირების რაიმე მოვლენების აღსრულებაზე მიდგა საქმე, მაშინ კი იტყვიან: ეს

პრაგრაფი შეიძლება აღსრულდეს და შეიძლება არა... არც ერთ სასწავლებელს არ შეუძრებია ჯერედ ჩვენში სასულიერო სასწავლებლის წესდების 37 პრაგრაფის მე-16 მუხლი. ამისი აღსრულება ძლიერ ადვილია, მაგრამ ჩვენში კი ასე გაძვირებულია. მართალია, ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელი ბ. ტატიევის შედამხვედლობის დროს აღსრულებდა ამ პრაგრაფს, მაგრამ არა ისე, როგორც რიგი იყო. წაითხეთ წლიური ანგარიში საერო სასწავლებლებისა. რა ცნობა გნებავთ, რომ იქ ვერ ნახათ. ამ ანგარიშებში დაწვრილებით მოყვანილია ყველა საჭირო ცნობა შავიზღვრის რაქტის, მათი სარწმუნოების, თემის და სასწავლებლის შესავალ-გასავლის შესახებ. ჩვენში ამას ვერ ეღობება! იმერეთის სამღველოება ოთხი წელიწადი მუხრ-მოღოეთი ყვედრებოდა ყოფილს შედამხვედელს შხაკის და ტატიესაც, რომ მათ შეეტყობინებიათ სამღველოებისათვის საერო წოდების მოწვევა სია, მაგრამ სამღველოების თხოვნა არასოდეს არ იქმნა ხოლმე შექნარებული. თვითონ ამ სტრიქონების დაწერი ორი წელიწადი ყვედრებოდა ბ. შ-ძეს, ქუთ. სასულიერო სასწავლებლის შედამხვედლად ყოფილს, რასაკვირველია, სამღველოების მონდომილებით, რომ მას მოეცა საერო წოდების მოსწავლეთა სია, მაგრამ ყველა ჩემი ცდა ამაო შეიქმნა. ანგარიშში კი ეს ბატონი სწერდა: 1876 წლიდან 1887 წლამდე საერო წოდების მოსწავლე პართავან შემავალი ცნობათა მხნეთა. როდესაც სამღველოებამ სია მოთხოვა, ეს ბ. შ-ძეს ძლიერ საწყენად დაუბრუნა და გამოაცხადა, რომ სამღველოების დეპუტატებს არა აქვს უფლება ანგარიშში მოთხოვნის ამ ფულების შესახებო. სამღველოებს მრავალჯერ განუთხოვია ესევე თხოვნა ბ. ტატიესათვისაც, მაგრამ ესეც მტკიცედ აღდა თავის წინა მოადგილის წესწყობილებას. ვერ წარმოიდგენთ, თუ რა სასიამოვნო იყო სამღველოებისთვის, როდესაც ახალმა შედამხვედელმა ბ. ბ. ბ. იაროსლავმა გამოუცხადა სამღველოებს, რომ ის მხად არის წარუდგინოს სამღველოებს საერო წოდების მოსწავლეთა სია.

ზოგნიმითი გახუმებისაზარ გამკაცლებული ზოგნიმისა ბამო.

მინ არ იცის, რომ მამლები ყვილის შემდეგ გათვინებამის დიდი დრო აღარ რჩება. მაგრამ სწორად ზოგნიმითი მამლი ღზმით ხალხის ფეხის ხმას აპყვება ხოლმე და ძალიან ადრე იწყებს ყვილის. ამ ერთი მამლის ხმას მოუფიქრებლად აპყვებიან ხოლმე სხვა მამლებიც და შეიქმნება განზირებული ყვილი. იმას აღარ დეცებენ, მოახლოებულთა გათვინება, თუ არა. ერთმა მამალმა იყვილა და სხვებიც აპყვებიან ფეხის ხმას. მაგრამ ამისთანა სულელ მამალს ძალიან ხასტიკად სჯიან სოფლებში. უდროვო დროს მომყვიარ მამალს მისი პატრონი მაშინვე იჭერს და თავს აღდებინებს.

სწორეთ მამლების უთავბოლო ყვილს მომაგონებს ზოგნიმითი გახუმების მსჯელობა და ბაასი სამღვდლოებისათვის ჯამაგირის დანიშნის შესახებ. მთელს სამღვდლოებას დაუნშნეს ოც-თორმეტი მილიონი! აქედან თითოეულს მღვდელს დაუნშნეს 600 მანეთი, მეღვინეთს—200 მ., მთავარ-დაკონს 300 მ., დეკანოზებს—1500 მ. სხვა ყოველივე საჩუქარი და შემოსავალი კი მოუხსეს სამღვდლოებას. სთქვენ და გაათავეს!.. ჩვენმა ივერიამ¹ მინც ისე დინჯად და ისეთი დაბეჯითებით გამოაცხადა ეს ამბავი, რომ გეგონებოდა, „ივერიის“ მეთაური წერილის დამწერი პირადად დაწერებია ამ კითხვის დაწვევებს უწმიდეს სინოდში; ამ ამბის რუსული გახუმებლადმ გადმოხედა ისირცხეს... მაგრამ ამ ხმას მარტო «ივერია» კი არ აპყობდა, მასთან ერთად იწყეს ყვილი ყველა ჩვენმა ადგილობითი გახუმებმა. მხოლოდ ამ ყვილს ყურადღება არ მიაქცია ჩვენმა გახუმმა და არა თუ არ მიაქცია, სასაცილოდაც აიღო ყველა გახუმების მოუფიქრებელი მსჯელობა ჩვენი სამღვდლოებისათვის ჯამაგირის დანიშნის შესახებ. წარმოიდგინეთ ჩვენი გაკვირება, როდესაც სამღვდლოების მრავალ პართაგან სამღვდლოთა გვიგონეთ იმისათვის, რომ ჩვენც კვერი არ დაუკარით გახუმების ჭირის მათ და გაუგებარ მსჯელობას. როდესაც საცინად ავიღეთ მკორეხობი, გვისაყვედურეს... რჩება ამ დღისათვის საქმეს ენოსა და სხვა ნაირად თვითონ და თავინათ აზრი უსანვე წაიღონ?! ეინ ამბობდა რამეს ჯამაგირების დანიშნის გამო? სრულებით არაინ. მეგახუმებებს მოგწენათ რაღაცა

და მასლა იზოვეს გახუმებისათვის... ზოგნიმითი გახუმებისაგან ამისთანა უსაუფუქლო ხმების გაერცულების შესახებ აი რას ეკითხულობთ ჩვენ უწმიდეს სინოდის გამოცემაში: ყველაფერი ის, რაც იწყებოდა საგრო გახუმებაში სამღვდლოებას ჯამაგირებას დანიშნის შესახებ ნაგვად დღევანდელა დრამასა და საჩუქრისა, თავადმ ბოლომდის სულ ტყუილი სიტყა და თვითონ გახუმების გამოგანება».

სწორეთ დასაფიქრებელი ამბავია! ნუ თუ ამის თანა ჭორებს ასე ადვილად უნდა ვაღუშალონ თავინათი გახუმების უფრცოლები რედაქტორებმა? მაგრამ ეინ ფიქრობს ამაზემ? ოღონდ ნომერი გამოვიდეს თავის დროზე და რაც მოჰყვება ხელში გახუმებითა თუ ვინდ რეპორტაჟებიდმ, სულ ერთია! მართალია თუ არა ყოველივე ის, რასაც სწერენ, იმის განსჯაში არაინ შედის...

ძირითადი უსუღბარითა *).

(დასასრული).

უდიდესი მნიშვნელობა დედაჩნისა და გროვობისა ხალხის სიცოცხლისა და წარმატებისათვის კარვად შეიგნეს ევროპაში მეტადეზ ბოლო ხანებში, და ყველა პატარა ერი, დიდს სახელმწიფოსთან შეერთებული, სცდილობს დაამტკიცოს, რომ იგი ღირსა დაცულ იქნას თავის ენით, ლიტერატურათ, ხალხონობით. საუკეთესო ღირსი ძეგლათ ამ წაღლის მისაღწევად მათ მიანიით გამოაკვეთა და გამოასკარავება თავისის წარსულის. ცხორების დირსებისა, დეწლისა, თავისებურობისა. სწორად ამ გამოკვლევის აქვს ადუოკატურული, გამოასარჩლებითი ხასიათი, ღირსებანი დადებანი, ნაკულუვენებანი მცორდებანი; მაგრამ მას სარჩულად უძვეს უწმიდესი გრძობა—მამულის სიყვარული და უზენაესი მიზანი—დაცვა თავისის ერის არსებისა, ამ დღისათვის უფაღესი, ქმინლებისა ქვეყანაზედ. უმინსკია სიტყვით. ამ გამოასარჩლებას იშვითად არ მოსდევს უსიამოვნო შე-

*) ის: «მწიქსი»-ს ქმ 17: 1890 წ.

დები მოსარჩლეათვის. მაგრამ ამათ ამ შემთხვევაში ახსენებებს ის შესანიშნავი ეტიკური, ზნეობრივი აზრი, რომელიც ერთ-მა ჩვენმა პოეტმა გამოთქვა ამ ლექსით: «რომ ბედში მყოფი შენ ძაღვ მიგაჩნდეს, ვე ვერაფერი სიყვარულია, საქმე ის არის, კაცს ის უყვარდეს, ვინც ბედისაგან დახარულია».

ჩვენ შირის რაღასა ეხებადეთ? ხშირად სრულიად წინააღმდეგს. საპირისპირო სიბრძნეის გამო ყოველს დონისძიებებსა ესმარობთ, რომ ჩვენის წარსულის ყოველი ღირსება დავალოთ, უარგყუთ ყოველივე მისი თავისებურება და დეაწლი, გავათხსიროთ, დავამციროთ, მიწასთან გავასწიროთ. ამითი გამოუყოფთ ხართ ძირი ჩვენს აწმდგომსა და მომავალსა და გარეშე პირთ ვათქმევინოთ ესა: რამდენიმე ათასი წყვილიად ქართველებს გქონიათ საკუთარი ისტორიული ცხოვრება და სახელმწიფო, ხანდახან ძლიერობს, და იოტის ოდენა-კი კულტურისათვის, თქვენი სახე სიტყვით, არა გაგიკეთებიათ-რა. მს უტყუარი საბუთია მისი, რომ თქვენი ეროვნება უძლეურია, უნიჭია, ფუჭაბუტია და სრულიად ღირსი არ არის დაცვისა და შენახვისა; თქვენ თუ მასალად გამოდებით სხვა ერისათვის, თორემ საკუთარისა და თავისებურის ცხოვრებისათვის თქვენთვის ბუნებას არ მოუწიებთა არც ძალა და არც შინა.

აღამიანი, მოკლებული დედანის ცოდნას და მკვიდრს სულიერს კავშირს თავის სამშობლოსთან და ერთან, მიემსგავსება საბრალლო ობოლს, საწყალს სტუმარს, რომელსაც არ გააჩნია თავისი საკუთარი სახლი ამ ქვეყანაზედ. იგი მოგაგონებთ ხიდგან მოჭრილს ტრაგია, რომელიც დღეს თუ ხვალ უთუოდ განმევა. იგი შეიძლება ახყნარ სხვა ხეზედ, მაგრამ ჯეროვან სისრულეს იგი არას დროს არ ეღირსება და ევრას დროს ვერ შედრება ხეს, რომელსაც ფესვები ღრმად აქვს დაღმებული თავის შესაფერის ნიადაგში და რომელიც ამის გამო საფევა ღონით და სიცოცხლით. «სტუმრად ყოფნა მგზობლებში ხანდახან სასიამოვნოა, მაგრამ ღმერთმა ნუ ჰქნას, რომ ვინმე მოკლებულ ყოფილიყვეს თავის საკუთარს კუნჭულსა», სიტყვა ერთმა მაღალ ნიჭიერმა და დეაწლით შემოსილმა რუსმა მწერალმა, როდესაც ლაბარაკობად მკიცრე რუსეთის ერის და ლიტერატურის აღორძინების საქიროებაზედ.

მეელა შეგნებულს ქვეყანაში დედა-ენა მით უფრო მეტად მეფობს სახლობის სფერაში, რამდენ

ნადაც უფრო ვიწრო აღვილი აქვს მის მოზომილ სხვა და სხვა სასწავლებელში. ვაწ-კი ცოტადანად თვალ-ყურს ადევნებს თანამედროვე ცხოვრებას ევროპის ერთა და ტომთა, კარგად უნდა უწყუადეს, თუ რა ღიღის ყურადღებით და სიყვარულით ეკრობა დედა-ენას ყოველი სახლობა, მაკალითად, სლავიანთა შირისა და ელზას-ლორენში. ყოველი დედა, თეთროელი მამა წმიდა ვაღად რაცხს, თავის შეილების სკოლაში შესვლამდის, რაცკი შეიძლება, კარგად გაავარჯიშოს დედა ენაში, გამართოს მეტყველებაში, შევათისებინოს ზებარ-საკუთაობით ადელნი და საუკეთესო ნაწარმოებნი ხალხის გონების, უკითხოს და შესაწავლებინოს სამშობლო მათხრობანი საბავშვო წიგნებიდან და ჟურნალიდან, განამტკიცოს იგინი ეროვნულს მიმართულებაში და მასუკან მისცეს სასწავლებელში, ამის შემდეგაც მშობლები ყოველს ღონისძიებას ხმარობენ, რომ თავის შვილებს სკოლაში მიბარებულბესა ეროვნული მიღრეკილებანი განუძლიერონ და გულით ათასი ძაფით შეაკავშირონ იგინი თავის ერის წარსულთან, აწმდგომთან და მომავალთან. საუკეთესო ღონისძიებად ამ მაღლის მიზნის მისაწყვილდ მიაჩნიათ მღაღარა საშინაო ბიბლიოთეკა საბავშვო წიგნების დედა-ენაზედ, რომლებსაც ყმაწვილებს დღისის ყურადღებით აკითხებენ თავისუფალს დროსა, ყოველს ამგვარს შინაურს ბიბლიოთეკას ამწვენებს უთუოდ ერთი რომელიმე საბავშვო ჟურნალი, რომელსაც დედა-მამა თავის შეილებს უბარებს რაც უნდა ღირსი იყოს*).

ღასურათებისა და დასაბუთების შესახებლად მიოვიყენთ კიდევ მსჯელობას ორის სლავიანურ გამოჩენილი პედაგოგისა, რომელიც მარჯვედ გამოსთქმენ დედა აზრს ჩვენის წერილისას.

«მშობელი, რომელიც მოინდომებს თავის შეილებს ასწავლოს უცხო ენა, ვიდრე ისინი განმტკიცდებოდნენ დედა-ენის ცოდნაში, იქმს იმისთანავე საოცარს უკუწერებას, როგორსაც მოინდენდ პირი, რომელიც ჯერედ ფეხ-უღმდმელს ბალს ჰბენ-ხვედ ჯღამას დააწყებინებდა», ამბობს პომერეუსი.

*) არა ჰგვანებათა ჩანთეკდ დედა-მამათა, რომელთა შირის მხოლოდ ასში ერთი იბარებს იმასთან ფრად რეიანს, ჰქვიან-შედა და მქტად სასწავლებლო უწყინასს, როგორიცი არის უწყვილი».

«მაჰკრა ენა ერისა? მაჰკრა თვითონ ერისა. და თუ აღმაშენის სული ძრწუნდება ერის კაცის მოკლლის წინაშე, მაშ რაღა უნდა იგრძნოს მან, როცა გაუტყმებას უპირობენ ათასის წლის ისტორიულს სიცოცხლეს ხალხისს ამ უმაღლესს ქმნილებას ლეთისსა ქვეყანაზედ?» ამბობს უმუნსკი.

ზარნა ერის გადაბირება და გაქრობა მარტო მის კერძო უბედურებას როდი მოასწავებს, იგი ნამდვილს დანაკლისს შეადგენს თვით კაცობრიობისათვისაც, რადგანაც ამითი კაცობრიობას ესპობა, უზურება ერთი იმ წყაროთაგანი, რომელნიც ავსებენ შეერთებულად თავისებურობის მსოფლიო ზღვასა. ერთმა წარჩინებულმა მწერალმა კაცობრიობა დაადარა დიდს ხორისსა, რომლის ჰარმონია მხოლოდ მაშინ არის სრული, როდესაც ყველა ხალხი, თავისის შესაბამის ხმით, იღებს მონაწილეობასა. შესწუდა რომელიმე ხალხის ხმა? გაღარბდა კაცობრიობის ხორის ჰარმონია, დანაკლულდა ზღვა თავისებურობისა, მოაკლდა ერთი თავისებური წყლილი კაცობრიობის კულტურის დიდებულს საღაროსა.

აკაკო სემომონიე

საერთო წყალულის ბანკშინების სახესარი.

მის არ მოეხსენება, რომ ზოგიერთს უცხო ქვეყნებში სწავლა-განათლებამ ცამდი მიღწია და ჩვენში კი ჯერ უფიცი არ მოუღვამას; უცხო ქვეყნებში განათლება ტყვიასავით მიჰქროლამს და ჩვენში კი კუს ნაბიჯით მილოდაეს. უცხო ქვეყნებში განათლება დამწიფდა და ჩვენში კი ჯერ კიდევ კვირლიში იმოუფება. ეს ასეა, მაგრამ ჩვენ მაინც არ ესციდილობთ განათლების წინ წაწევას და მისი ნაბიჯის აჩქარებას... მართბ გულგრილად ვეპყრობით სწავლის შეძენას და უფრო კი დაგვიზებირებია «სმაჰკრა დაიდა შესარგი—დება რა სავარგელია», —ამსთან ექვიფობთ და დროს ეატარებთ და ამით გერნდა სახელის მოხეტყა.

ამ ჟამად ჩვენს გაზეთებში თითქმის ყოველ ღლეს იმაზეა ილაპარაკე, რომ—ჩვენი ერთი ძლიერ

დაშორებულია სწავლა-განათლებას, და ჯეროვანს ერთნულ აღზრდას. მიზეზი ჩვენი დაქვეითებისა ყველამ კარგად ვიცით: ეს განხლავთ ჩვენივე დაუღვეელობა, უფელობა, სიზარმაცე და არა უფელობა და უქონლობა. ყველამ კარგად ვიცით, რომ უმეტრეობითა და უსწავლელობითა ერთი დაქვეითებული და განათლებულ ხალხთა უკან ჩამორჩენილი. შეველა თავის საკუთარს მუცელზე ვსრუწავით, ყველა თვისკენ ვითლით ცხო-შალაშინივით და საერთო ზრუნვა, საზოგადო საკეთილ-ღღერო სახსრებზე ფიქრი სუფელების, უსაქმო კაცების საქმედ და სისულელის ნიშნად მიგეჩნია. მერ დავედგენია სიყვარულით აღსაესე მძობა და აშხანავობა და არ ეხმარობთ საერთო ძალას ჩვენის წარმატებისათვის. ჩვენში უმარაღვსობა მსაჰკრის და დროს ტარების მეტს არასფერო აკეთებს და ხელ-გულ დაკრეფილია იმიმედით, რომ თუ რამე გეჭირია—მთავრობა იზრუნებს ჩვენზედ, —მავლითად, თუ საქმირობა მთავრობა ავაგებენებს სკოლებსო და დაგვიზრდის შეილებსო, ის კი არ იციან, რომ ისედაც ბევრი აქვს მას საქმედ ხარჯი, ის კი არ იციან, რომ ჩვენც თუ არ გავიმძერთ და გავისარჯვით, ყოველგან ჩვენშილი მთავრობას არ მოუტყვება ხელი და შეიძლება სულ უმწეოდ დატრეხთ და თვით მთავრობის მეტ ბარგად გავხდით. ჩვენ უნდა ვეცადოთ და მთავრობაც შევგეწევე. —მერ დავეიდგენია მძობა და აშხანავობა უფრო იმიტომ, რომ ცოცა გვეყავს ტეშმარტი მქადაგებელი ერისა. მრთადერთი მქადაგებელი ჩვენის ერისა ტურნალ-გაზეთივია. ბაშეთი ატყობინებს ხალხს მის აესა და კარეს, იგი უჩვენებს მას მის სატკივარს დანაკლთა; იგი ასწავლის მას, თუ რა წყელულებას რა წამალი უნდა დააღვას მან, რომ განიკურნოს; იგი როგორც სანთელი, მიუძღვის მას ჩინ და უნათებს მას ტეშმარტი გზას და უშეღვევლას ამ გზოდან გადახვევს... მაგრამ, საუბედულოდ, მეგზუთებიც ცოცა გვეყავს, ასე რომ ორ მილილიონ ქართველებში, მკონია, სამი ათასიც არ მოიპოვება გაზეთების მკითხველი და, ვინც კითხულობს, მხოლოდ თავისთვის კითხულობს და ერთიც არ სციდილობს, რომ წკითხული სასარგებლო რამ ცოდნა, ტეშმარტიც, შენიშნა და დაკვირვება დაბალ ხალხს ვარდასცეს, საზოგადო ვარამი მასად გაუზიაროს, მასც აუტკივოს გული საერთო წყელულობითა, მასშიაც აღჩანს სატყვილი წყელულის თაქიდან აშორებასა. რა გა-

მოვიდა, რომ ერთი და ორმა წაეციოთხეთ ვაგთში საგულისხმო აზრები, და ათასი და ათი ათასი კი გაუფგლად რჩება. არც სურვილი აქვს ამ უკანასკნელთ სასარგებლო ცოდნის შექმნისა, რადგან იციან, რომ ხორკი და ყველი თუ არ ექნათსადილზე, არც ღობილის წამით დიხობებიან. არა აქვს მათ არაერთი იდეალი უმჯობესის ცხოვრებისა, რომ აწინდელი ცხოვრების დაწუნებამ გამოიწვიოს მათშიმისწრაფება უკეთესის ცხოვრებისადმი. ღა ეს იდეალური შეხედულება დღევანდელს ცხოვრებაზე ხომ პირველი ვაცოცხლებული და მოძრავე ძარღვია ყოველის პროგრესისა. ჩვენი ცხოვრების ავ-კარგიანობა მხარდა-მხარ მიზღვეს ჩვენი გონების ფარგალს: რამდენად ეს უკანასკნელი ფართოდებდა, განიერდებდა და ზრუნვებულდებდა, იმდენად ჩვენი ცხოვრებაც უმჯობესდებდა, მრავალ-ფეროვანდებდა და ვითარდებდა. ზონებითი დასშულ ხალხს ცხოვრებაც დასშული აქვს და იმდენად მარტივია, რომ ბევრად არ განიჩხევა პირუტყუების ცხოვრებიდან. ამიტომ ყოველი ერის ძაღღარე და ხარისხები უნდა მიმართული იყოს გონების განვითარებაზე, სწავლა-განათლების საყოველთაოდ მოფენაზედ. ამიტომ საჭიროა ყოველგან და ყოველ კუთხეში პატიოსანი მქადაგებელი დაბაღლის ერისა, რომ ერთი არ დაეცეს და არ ჩამორჩეს სწავლა-განათლებას. ღაბალი ერთი ბავშივით სმეტაკია და მორჩილი, თუ გაუძღვებით; ღაბალ ერს როგორც ბავშვს, საითაც უნდა, იქით წაიყენან და წამოიყენან კარგი წინამძღოლი: უნდა დაღუბავს, უნდა ცამდი აუყავებს. ღაბალი ერთი ოკეანეა; მეთაური უნდა იქვე გაუნძრეველად ამყოფებს, უნდა ააღლეგებს და გამძღინარებს, როგორც დაძღვარს ტბას ვაკვალვის მგტი არასფერი სჭირდებდა, რომ წყალი გამძღინარდეს, ისეთ დაბად ერს მგტი არასფერი არ უნდა, ვარდა კეთილი საქმის ჩაგონებისა. კეთილ გზაზე დაყენებისა და წინამძღვრობისა. მის ყოველი სენის გამძღმარწყვლებელი იარაღი თან აქვს, რა საქმე გინდა, რომ მიღლიონმა კაცმა არ ვაკეთოს? მღლონდ უქაღვე ერს ქემშარიტება, ჩაგონე, რომ ეს და ეს საქმე თუ არ ვაკეთეთ, დაფიღუბებით, უჩვენე მიზეზი დაქვეითებისა, ნათლად დაანახე შენი თავგანწირულება საზოგადო სენის მოსახობგელოდ.—და

ენ იქმნება ისეთი უსისხლო, ისეთი უგრძობგელო და უხასიათო, რომ ვერ ვაჩრჩიოს, რა არის კარგი და რა არის ავი, რა არის მისი დამღუპველი მიზეზი და რა არის მისი აღმაშენებელი ძალა—და არ შეუღდგეს ზოროტის აღიოფხვრას და კეთილის აღორძინებას ყოველი ღონისისებითა და თავის დაუზოგველად!

ღაბალი ერთი სულდგმულაზს სასქოშიყო და ამიტომ ყველამ უნდა ვეღადო, რომ დაბალი ერთი ამღლდგეს განათლებით და ეროვნული აღზრდით, რომ შეღდგე უფრო ძლიერი შეიქმნეს რიც და სახელმწიფოც. მქეღა კარგად ვიცოთ, რომ ღედ-მამას დიდ ცოღვად ვთვლებთ შეღლებების უუარვისად და ვარყენილად ვაზრდა, დიდ ცოღვად ვთვლებთ ვარის კაცს ვერ მოველა ვარისა და უზოლოდ მათი დაღუბა. აგრეთვე მეთაურებს დიდ ცოღვად უნდა ჩავთვალოს ვერ მოველა და ჩაუგონებლობა დაბაღის ერისა, რომ აუცილებლად საჭიროა სწავლა და ეროვნული აღზრდა ახალის თაობისა ჩვენი მყოზადის ვასაუშჯობესებლად და ჩვენი ეროვნული სიცოცხლის საღღვრძელოდ და საკეთილოდ.

მემშარიტი მასწავლებელი იმას მქადავებს, რომ აუცილებელი საჭიროა ყოველი ერისთვის ბავშვის აკენიდამვე რვა წლამდე მინც ტუბილი სამშობლო ენის ძარიან-ფესვიანად შესწავლა, საშობლო სემღერებით სულისა და გულის დატკობა და ზენ-ხასიათის განმტკიცება. პირველად ამით უნდა იქნეს ბავში წელში ვამართული, ამას თვით ბუნება თხოულღობს ეს ბუნებას შეუწყველი კანიანიო. მქელამ კარგად ვიცით, რომ ერის მოსულდგმულებული ნოყიერი საზრდო არის მშობლიური ეროვნული აღზრდა, სკოლა და თეატრი. ჩვენ ამსახარო მოკლებული ვართ და აბა რამუნდა ჩავიდვას სული!! მყოველი ერისათვის მშობლიური ენა მშესავით მნათობია; ჩვენში კი მშობლიური ენა მზოლოდ ცუკინაულოა ვათნათებს.

რომელი ერთი თავისთავს და სამშობლო ენას მღლატობს, იმ ერს თავის დღემი სიკეთე არ დაეყრება.

სამშობლო ენის ღალატზე გამახსენდა ჩემი სამშობლო. სამგერლო და ამ ჩემ სამშობლოზე მინ-

და ორიოდ სიტყვა ესტევა. მისაც რამე გავგება ქართველთ ერის თავ-ბოლოსი, ყველა დარწმუნებულა, რომ მეგრელები ერთ დიდილი ძმები ქართველებისა, ერთის სისხლისა და ერთის ხორცისა. შხოლოდ, ჩვენდა საუბედუროდ, ამ ნათესაობაზედ მეგრელებს ხელი აკელიდა გერაჯგრობით. ამის მიხეზი ის არის, რომ ამ სამი წლის წინ ჩვენში გამოვიდნ ორიოდ ისეთი მეციხარა ევაბატონები, როგორც მავალ. აშორადა და უარი ჰყვეს ქართველობას და ქართულ წერა-კითხვას. შარი ჰყვეს იმ განზრახვით, ვითომც მეგრელები სულ სხვა ტომისანი ვართ და ვითომც ჩვენი შთამომავლობა ევროპის ფრანგებდ-გან წარმოსდგება და არა ქართველებდგან. ამ სა-შუიით ამ ევაბატონებმა კირილე და მეთოდოზმა ივისრის თავზე მეგრელიისათვის: შიუღვენ მეგრულ ენაზე ასაგების შედგენას და მეგრული ლიტერატურის დაარსებას, ქართველებში გამოსხლეტას, ცალკეერად გარდაქმნას,—მაგრამ უკეთესის მდომი უარესს წა-აწყყდა—ისთე მოუყდით ამ ცრუ კირილ—შეთო-დევებს. ბარდა ამისა, ჩვენის აზრით, თუ აშორიდე-მა დროზე თვის არ უშველეს, ისე დამართებათ, რო-გორც დამურას დამართა....

ნუ დადიეწყებთ, რომ ჩვენ, მეგრელებს, უხ-სოვარი ღრვიდან საღმრთო წერილი, წირვა-ლო-ცვა და ყოველი მძამე და საბატო მიწერა-მოწერა და გუჯრები ქართულ ენაზე ვაკქეს,—და, თუ ქა-რთული არ ვისწავლეთ, მეგრულად ვინ გვიწირავს და გვილოცავს? მეგრულად წირვა-ლოცვის მოსმენა ჩვენ-თვის ცოდვის მტეი მაღლი არა იქნება, რადგან ევ-რასტერის თუ მიხედელები,—და ამა რა სიკეთე დაკ-ვეყრება, თუ რა «მამაო ჩვენი» არ გვეცოდინება, ლპერთს ქართული ტუბილი ენით ვერ ვაკებთ და ვაღიდებთ, წერა-კითხვას ნუ დაკარგავთ, ვითხოვით ნება ქართული მშობლიური ენის სწავლისა, რომ-ლითაც დაესკნათ საძარკედი ჩვენის აღზრდისა და შემდეგ სხვაც დავაწერთ ზედ, თორემ ვინ იცის, რა წყევ-აკულეთ მოგვისწინიებს ჩვენი მომავალი თაობა...

მეველ ჩვენი თავად-აზნაურობა და სასულიე-რო წოდება დიდ სამსახურს უწყვედ ერს, ამით დღე-საც არ უნდა დაივიწყონ თავიანთი კეთილშობლიოი-ერი ვალი ერის წინაზე. ჩვენ ქართველები ორ მილ-ლიონამდე მაინც ვიქნებით თუ მტეი არა. შეველა ქალაქებში, დაბებში და სოფლებში თავად-აზნაური

და სასულიერო წოდება მრავალი. აგრეთვე მოქა-ლაქეები, მასწავლებლები თუ ბერი არა, ცოტა მაინც არიან. ძლიერ კარგი იქნება, რომ მისცეთ ყველამ ერთმანერის პირი და მეცხრამეტე საუკუნეს ყველა ერისა და ბერისათვის დაუფიყარს და დიდე-ბულს, რომელიც დღეს თუ ხელ უყან ამოგვეყა-რება, ნუ გავისტუმრებთ ფუტყედ, ლაზარად და სა-სირცხლად. დავასთო ჩვენც მას ჩვენი ბეჭედი, აღბეჭ-დოთ მასში ჩვენც კვალი ჩვენის ნაველისა. ვეცა-დოთ, რომ ჩვენთვის და ჩვენი მამულიისთვის იგი დაუფიყარ და მეორე «ოქროს» საუკუნედ იწოდ-ბოდეს. თუ გვინდა, რომ ოქროს ბეჭედი დავსოთ ამ მიმავალ მეცხრამეტე საუკუნეს და ჩვენი სახე-ლი ვექნათ უკვადვი,—ყველა ქართველებმა—მივდარბა და ღირებმა, დიდმა და პატარამ, ჩვენივე სურვილით დავიღოთ გარდასახადი ხუთი წლის ვადით ჩვენი ეხლანდელი სენის ასაკილებლად. ეს გარ-სახადი უნდა მივიჩნიოთ აუცილებელ საქიროებათ, რომელსაც გვერდი არ შემოაყველება და უსათუოდ უნდა დავმაყოფილდეს.

მთავად-აზნაურობა და სამღვდლოებას დღემდე აზსუფი ხლებოდათ, მაგრამ ახლა წლიური მიწის-ბაჟი 5—ნმს მანეთამდის აღის თითოეულს კომლზე-და კიდევაც იხდიან ამ ბაჟს ყველანი უფაროთ და თავის ნებით, ამიტომ რომ დალოცვილი მთავრობის ნებაა. ამა გეთქვით ისე შინაურულად მათთვის, რომ თქვენთვის სასარგებლო საქმე უნდა დავარ-სოთ და ამდენი გადასახადი შეიწერეთ ყოველ წლივო, მაშინ ნახავდით, რა ალიაკითი ასტყედობა, რა წი-ნანაღმდებობას აღმოაჩენდით, ვისა ბქეს გადასახადის შეძლება, შიშშილით ენობ-ცებითო. ჩვენი უბედურო-ბაც ესაა, რომ რაშიდაც ძალას არ დავატანებენ, თვითონ არაეითარი სასარგებლო საქმის კისრობა და აღსრულება ჩვენ არ შეგვიძლია... ეს სახელ-მწიფო გარდასახადი ხომ სამუდამოთ არის დადგენი-ლი და ჩვენ რომ ღრობით—შხოლოდ ხუთის წლით—დავიღოთ, თითოთ ჩვენი სატყიერის მოსარჩენად შიკროდენი გარდასახადი—განა ცოდვა იქნება? ესევე თქპის ვლტებზედაც. სულ ქართველები ორ მილიონამდე ხომ ვართ მაინც. ამ რიცხვიდან ნახევარი მილიონი გამოვიდეთ, რომლებსაც, ესთ-ქვით, არ შეუძლიათ ფულის გარდახდა, დარჩ მილ-ლიონ ნახევარი—ამ მილიონ ნახევარში ორსაი თასი მაინც იქნება შეძლებული თავად-აზნაურობა; სამე-

დღეობა, ეპქრები და ჯამაჯიროანი კაცები. ღირსი მილიონი და სამასი ათასი კაცი, რომლებსაც აქვს შეძლება მცირე ვარდასხადისა. ორას ათასმა კაცმა დაიღლით წლიური ვარდასხადი ნ მან. წუთის წლის ვადით, ე. ი. თითოეულმა კაცმა ხუთს ხუთის წოდება გარდახადოს მან. მეტს ნუ შევწყუბნებთ. ორასი ათასი კაცის ხუთი წლის ვარდასხადი შედგენს ხუთ მილიონ მანეთს. წანაჩენმა ერთმა მილიონმა და სამასი ათასმა კაცმა წლიური ვარდასხადი თითოეულმა დაიღოს სულ მცირე—მანეთი წელიწადში. მს შემოსავალიც რომ მიუძღოთ ხუთ მილიონს, სულ შესდგება 11½ მილიონი. ბარდა ამისა გარეშე არცერთი რომ დაინახენ ასეთი ჩვენს მეტლიერებას, ანც იგინი დიშურებენ შეწყუბნას, ამას მოჰყვება წერილმანი შეწირულებანიც: და დღეს რომ ეს საქმე დაიწყეთ, 1894 წელში ჩვენ გიქნება მოგროვებული 12 მილიონი მანეთი. ბარდა ამისა ვანა ცოტა არიან ისეთები ჩვენში, რომ ხუთი მანეთი კი არა ხუთი და ათი თუმანი არ გამოიღონ ამ კეთილი საქმისათვის?

ამდენი ფული როცა გვექნება ერთად მოგროვებული, მაშინ რას არ გავაკეთებთ? მთავრობის ნებართვით, გენაზიბებს, სემინარიებს, სამეურნეო, სახელოსნო, სამოქალაქო და სასოფლო სასწავლებლებს ყოველგან დაეარსებთ, და უმაღლეს სასწავლებლებსაც ავაშენებთ, წიგნებს გამოვსცემთ იაფის ფასებით, სასიკადალო შეიღებთ გამოეზრდით, დღე-ღინას ცაძი ავაფრინთ, მკედარსაც ვერგებთ და ცოცხალსაც... შურნალ-გაჩეთები რომ თითო-ოროდ გვაქვს და ისინიც ძლიერა ითქვამენ სულს,— მაშინ სულს მოიბრუნებენ და გამრავლებიან... მართი სიტყვით 20—30 წლის განმავლობაში ჩვენ საშობლობ ვეღარ ვცნობთ, ისე გამოიცილის იგი კანხა და ფერს: ყველანი განკითარებული, შეგნებულნი და ნსწაველი ერთგული მამულის შეიღები ყოვლებმა მს.

ამ საქმის განსახორციელებლად საქიროა საერთო ძალა, საერთო ძალის მოსაპოვებლად საქიროა მეთაურები, მქადაგებლები და ჩამგონებლები ერისა. მქადაგებლების ასპარეზზე გამოსვლა უფრო უნდა იქნოსნის სასულიერო წოდებამ, თეად-აწაურების წინამძღოლებმა, მასრის უფროსებმა და აგრეთვე ყველა განათლებულმა მამულისშეიღმა. სასულიერო მამებმა, წირვის შემდეგ უნდა უქადაგონ ერს სწავლა-

განათლების საქიროება, რომლის შემდეგერი უფრო ღეთის მოყვარული და პატიოსანი შეიქმნება. მარშლებმა, როგორც წინამძღოლებმა, ყოველი ღონე უნდა იღონონ, რომ ერს მიეცეს წარმატება, უნდა აუხსნან ხალხს, თუ რა ნაყოფი მოაქვს სწავლას, რომლის მოსაპოვებლად არავენ არ უნდა დაიშუროს ორიოდ გროშის გამოღება. მასრის უფროსებმა და მოქაულებმა, როგორც ვაგუნიან პირებმა ერის წინაშე ორიოდ სიტყვა რომ დახარჯონ ერის საკეთილ-დღეოდ, ვინ არ გამოაცხადებს სურვილს თავის სიკეთისთვის შრომავედ და მეცხადინებავედ? როდესაც მეთაურები დღის ერთგულებით და გულშემოცურობით დაიწყებენ ხალხს სახარებლო საქმეში და ზრუნვას და ქადაგებას,—მაშინ თერთი ხალხი ალტაცებით მიეგვება ამ კეთილ საქმეს და არ დაიშურავს თავის წელიწადის მის ფეხის მოსადგმელად და წარსამატებლად. შეიძლება, ერთი ან ორი ბრიყვი კაცი აღმოჩნდეს და სთქვას: რად გენდა სწავლა, ჩვენი მამა-პაპანი არ ყოფილან ნსწავლნი, მაგრამ არ დახორცილან სიმშობითო.—ბრა, მთი მამა-პაპანი დილაღად არ იყენენ ამთასეთი შეიგროვებლობისა მართალია, მათ დროს ჩვენში სკოლები იშვიათად თუ მოიპოვებოდნენ სადმე, მაგრამ ერთგული აღზრდა არ აკლდათ. ოჯახში იყო სწავლა, ოჯახში იყო პატიოსნება და სინილისი. მხლა სად არის ჩვენში ის ძველგებური მტკიცე პატიოსნება და ზრდილობა. შევლას ვაგონილი გვაქვს, რომ ჩვენი ძველების ერთ უღესაშედ ხელის მოკიდებით და პატიოსანი სიტყვის მიცემით ელის გაროანდაზედ ათას მანეთობით იღებენ სესხსა. მხლა ჩვენ დამტკიცებულ თამასუტებს არ ეჯერდებით უფიროვად. ბბა რომელ ოჯახში იზრდება ამითთაზა მტკიცე ხასიათის კაცები?

იმედია, ეს ჩვენ მიერ აღძრული საქმე ფუტედ არ ჩაივლის; მე დარწმუნებული ვარ, რომ ჩვენი სურვილი ხალხიდან ფულების მოგროვების შესახებ ერის საკეთილო დაწესებულებათა გასაპართვად, მტყარნი ფანტაზიის ნამყოფი არ არის, არამედ იგი სდვას მტკიცე ნიადაგზედ და დევილადაც განსახორციელებულია, თუ მას არ უღალატებს ჩვენი ხალხის ყოველ საქმეში ჩვეულებრივი გულგრილობა; თავი შეუღლებლობა და უზრუნველობა. ჩვენმა დაკვირვებამ ჩვენს უბედურს დღევანდელს მდგომარეობაზეც ეს მათქმევია, ეს სახსარი ჩამავრანა,—და თუ ვინმე უყვითეს რამეს გვეტყვის და უწურო საიმედო და მოსა-

ზურზებელ საშეაღებას გვასწავლის, — ღმერთმა მის აზრს გაუმარჯოს, მხად ეარ სულითა და გულით შემწეობა აღმოაჩინო.—

მე ამ სტრიქონების დამწერი სიამოვნებით ეცხადებ სურვილს შემოსწინებულთ სიამის განახარო-ცილებლად ხუთი წლის განმავლობაში ყოველ წლივ ეზაბო პრეტ-სტუთი მანეთი.—

მივლია, ზარტიკემული ქართველი განათლებული საზოგადოება ჩემს მოკლე ერთ ნათქვამს წინადადებებს ასწილად უფრო კარგად განმარტავს და დაუმტკიცებს ყველას, რომ მისი სისრულიემ მოყენა უნდა გვიძღვლოს და გავკემისუბუქის ჩვენ მოლოდინმა იმ დიდისა და ტკბილის ნამყოფისამ, რომელიც მას მოჰყვება..

გასო მასხუღას.

ახლად ზახსნილი საჰაქლმნიო-სამრავლო სკოლა სოფ. ზხანწი.

სოფელი ბზვანი, რომელიც იმყოფება ქუთაისის მხრებში და მდებარეობს რიონის მხრებზე ნაპირზე, ერთი წლი მის ნაყოფიერ ჭაღებზე და მეორე სპანის მთის ქვემო კალთებზე, — შეიცავს რვა ოთხ-კუთხანს მიღამდე, — მღვირ სქლად არის დასასლებული გარდა შემდეგული მცხოვრებლებითა. ორ შტატინი და დავა ქვის ეკლესია, რომელიც მშენებარდ გამოიყურება ამ სოფლის მდებარეობას, მდებარეულად და ღამისად არის მართული მცხეთა თვით მრეკლას შემოწარულულებით, რომელიც აქუჩის მღვირებს და უკლასზედ უფრო მეტად მ. მ. საბაშელის სხვა-და-სხვა დროს მუცადიანობით და გაჯენით შეუგროვებით, საზოგადოთ ეკლესიას გამშენიერების შესახებ მრეკლას და შემოსწინებულმა მ. საბაშელმა მღვირ ისასლებლათი, მაგრამ აქუჩურები დასამრისა არიან ახეთი დიდი სოფლის და მდიდარი ხალხის შესაფერი სკოლის შემქნალობისათვის. თუმცა იყო დღემდის აქ სამრეკლო სკოლა, მაგრამ ეს სკოლა გერ აღსრულებდა თავის დანიშნულებას, რადგან მას არ ჰქონდა საკუთარი საწლი. ის იყო მოთავსებული ეკლესიასზე ერთ პატარ ოთახში, არ იყო კაცი, რომელსაც გულის

მრეკლად სკოლა ამა კეთილი საქმისათვის. — ბოლოს განმარტუნე პირნი, რომელთაც იცნეს ბზვანის ხალხს მდგომარეობა და მათი საჭროება, — ერთი პატარა არის უზრდო ამ სოფლის გლეხს შილა გორტი ტყეშელაშელი, რომელიც ამ წელმა შესწავლა კურსთილიისას სასულიერო სკოლისათვის და რამეღვი უკლად სამღვიღლო განბრეულის მიერ დანიშნულა ბზვანის ეკლესიასზედ მღვიღად. გორტი ტყეშელაშელის განთლებების მიღება არის შესანიშნავი და სამაგალიათ და მისი განათლებების მიღების გარკმობას კინც გაიგებს, არ შეძლება არ დარწმუნდეს იმ მსუჭაღვი კუღათ მომღმეობაზედ, რომელათც მან თავის ორა მხანავითურთ სწავლას დამოაზრებასათანეუ მოჰკლად სკოლა თავისი სოფლის ბავშვების განათლებას. ის იყო ერთი დროისი გლეხის შვილი; თითქმის ოც წლამდის ის იმყოფებოდა სხვა და სხვა პარტან, რომ შეესწავლა წერა-კითხვა, და გულისათვი მომღმეობელი იყო ამ მღვიღმარობადგან გადებდა ფესა უკეთესში, გამოსულიყო სისხელიდგან სისხლეში, და თუ კი იმყოფა დროს, უსთუოდ მოახმარდა წერა-კითხვის შესასწავლად, ბოლოს თითქმის ოცა წლამდ თავკამომტრებული შრომით, მუცადინობით და ზოგიერთი გარებას შექწობით ის ღვქობის ადგილამდ შვიდა ქუთაისის სასულიერო სასწავლებლის შესამე გლასში. და აი ამ დროადგან არც შიმშილმა, არც ხიდრემ და არც სხვა გარემოებამ გერ მოაღვიეს ის სწავლა-განათლებას მიღებას გლას.

მის გაჭვირებაში გამოვიღოს და მცოდნემ უკუღვიე გაჭვირებისამ, იცოდ ისიც, თუ რა სახისეკლესია უსწავლებოდა, — ელად ის არასწერს ამ ზოგას, რომ განავრცოლოს მრგორმე განათლებას უზრდო ხალხში, — და პირველად, რასაკვირველათ თავის სამშობლო სოფელში. მართლაც რასაკვირველათ ამ გარდა და სხვა ორნი მისი მხანავის ენერგიული შრომა დაჩქარებული და დედაღვიე მონღმეობა ამ საქმეში, კადეუ არა სსში თთეე, რაც მათ შეიძინეს გლასისათვის მშენიერი დიდი სახლი. ეს სახლი არის სულ წზღანს ხის, ოთხ ოთახისანი სარდაფით. ამ სახლის და სკოლისათვის სხვა მონღმეობის შესამუნად უემო მოხსენებულმა ტყეშელაშელმა და ორმა მისმა მხანავის ბზვანის ეკლესიას მიღვიღლამ მ. სამონ ნადარბემ, რომელიც დედაღვიე შრომობს ამ საქმეში და ქრისტიანობე ნიკვიამეილი, რომელიც ოცი წელიწადი ასწავლიდა სან საზოგადო და სან სკეკლესიაო-სამრეკლო სკოლებში და დღეს დუ-

ზარბეულად შრომობს ამ კეთილ საქმეშიც, როგორც უმორცილეო კაცი, დასარწმუნებელია 1500 მ. ადგილი შესწრა სკოლას თვითონ ტუშუვალშიც. ეს ადგილი ძლიერ მომართულია სკოლისთვის მშენებურად წერით, გარეშე მცნარებით და ეპიკლეასზე დახ. ლოგებით. ამ სკოლის საქმეში მრევლთან შევსაყვად უფრო იზრმა ახანაურმა უსკვამ მხედომ, რომელსაც დამოუკიდებელი სკოლისა უბინობენ მიწურველად აღმონებელს მისი განკარგულებით, ვისაც ვერაა.

სკოლა გაუხსნიათ და უგურთხნით 20 ენკენს-თვეს. ჟურნურობით მიუღიანთ 70 მისწავლე, და თან-და თან, დასაკარგულია, მიუმატება. სკოლაში ასწავლიან სამ: გიორგი ტუშუვალშილი, მღვდელი სიმონ ნადა-რამე და პრესტიჟორე ნაგელისშვილი. სკოლაში ას-წავლენ გინსსტიკის:ც გააკეთილებს ბოლოს. მასწავ-ლებლად არის მამა გიორგი ტუშუვალშილისა უნტურ-ოფიცერი მელტონ ტუშუვალშილი, რომელმაც წარ-სულს თთვეში შეასრულა სამი წელი სამხედრო სამსა-ხურსა. ის ასწავლენ მოსწავლეებს იმ წესით, რა წე-სითაც ასწავლენ სამხედრო სამსახურში ჯარისკაცებს, რომელიც ძლიერ გამოსადეგი ექნება მოსწავლეებისათ-ვის, რომელსაც მათ გაიფანტენ სამხედრო სამსახურის ადამიანებულად. ეს გარემოება ძლიერ ახარებს და ამხ-ნებებს მოზობებს სკოლაში ბავშვების შესაყენად. და-მახარებენ სკოლისა გულთ და სულით არან სელ-მოკიდებული სწავლის საქმეზე. ამ სამი კაცის ურთი-ერით ერთგული და დაუღალავი შრომით ბზანის სამ-რეგლას სკოლა დაიჭერს პირველ ადგილს და არის დი-დი სურსადელი მთავრობის მხრით. შეგადინება სკოლაში არის განუწყობელი თანხმად შედარგოცისა. თუშუვალ სკოლა დიდი ხანი არ არსებობს, მაგრამ შორს გავდა ამბავი მისი გახსნის და მასში გონიე-რად და შეურყეველად სწავლის დაუგების შესახებ.—და ესეა მუდამ დღე მოჭრეთ მის:ღებუ ბავშვები სკო-რა სოფლებიდან.

დორთბა მოუმართოს ხელი ამ სკოლას, რომ სამოღალდე გარბა დაეკვირვინებოას მის თავისა საქმე.

ვაჩილი რამაძიხიხალი.

მაშა რეაქტორა!

უიორნიღებს დ გობოვა ადვილი მისკეთ თქვენს ვაზეთ «მუშებს»-ში ამ ჩემს მკირე შენი-შენას, რომელიც შეეხება მღვდლის სამსახურის მტკიცედ აღსრულებას. აი საქმე რაში მდგომარეობს: მე ვიმოყვები მღვდელად სოფლის შ. სამრევლოში და რადგანაც ს. შ. ცოტანი სტხოვრებენ, ამის გამო სოფლის ყადგან არის მოწერილი უ—ზედ სამოცამდენ კომ-ლი. სოფელი ყ. არის მღვდელად ფ. ფ—ძე, რომელიც არის მკვიდრი მცხოვრები ს. ყ. და ექნება ოცი წელიწადი, როგორც თვითონა ბრძანებს, რაც მღვდელიობს. მას, როგორც სოფლის ჩვეულების მიყოფს, დიდი გავლუ-ნაცა აქვს ხალხში. მაშა ფ. გამოუცხადა ჩვენ საერთო მრევლს, რომ 25—ს აპრილს ზადი-კობის დღესასწაულია და ეს დღე უნდა იუქმო-თო; ზოგიერთი პირნი მოვიდნენ ჩემთან და მივითხეს, ვიგუქმით ეს დღე თუ არაო. მეც უპა-სუნი: ეს დღე სასოფლო უქმედ არა სწერია და ტუვილად ნუ მოცდებით მეთქი საქმეს. მაგრამ მ. ფ—ს მოძღვრება შეისმინეს და იუქმეს. მეორედ მან გამოუცხადა მრევლს, რომ 17—ს მაისს ამაღლების სწორია და ეს დღეც უნდა იუქმო-თო. მე კიდევ ჩემს მხრით გამოუცხადე ჩემს მრევლს: ნუ სცდებით ტუვილად, უქმე არ არის მეთქი, მაგრამ წარსდგა მაშა ფ—ნი და უთხრა მრევლს: ჩვეულება რათ უნდა მოშალიათ, ეს დღე სეტყვის უქმეაო. რა თქმა უნდა, აქაც მ. ფ—ს მოძღვრება შეასრულეს. შემხვდა ჯერი, გამოუცხადე ხალხს, რომ 21 მაისი უნდა იუქ-მით, რადგანაც სულით მოიფნობა არის მეთქი. მაშა ფ—მა უთხრა: თქვენი მოცდენა უნდათ, თო-რემ რაზომ ჩემს ეამში არა სწერიაო. მეც გა-მოვიტანე სასულიერო და სახორციელი გა-ლიწდრები და წავაკითხე იმათ, ვინც კი კითხვა იცოდა, მაგრამ მაშა ფ—მა უთხრა დიმილით ხალხს: თუ არ გატყუებთ, რად არა სწერია ეამ-შია; რომელს უფრო უნდა დაუჯეროთ, გაც-ს დაწერილსა თუ მფუთისასაო! აგრეც 26

სემტებერს ვაუქმე მრევლი. ყ—ში კი ვედარა ვსთქვი რამე, რადგანაც გავფინა არ ექმნებოდა ჩემს სიტყვას. ამაზედ შეიკარბნენ შ—ები, მოვიდნენ ჩემთან და დიდი სამდურავი გამომიცხადეს: შე დალოცვილო, უკუვამა რად გვატარებ, როგორც ჩვენზედ დიდი საფეფი ყ—ი საქმისას და უქმობს, რაზეო შენც ისე არ გვაქცევია, უკუვამა რად გვაჭერინებ უქმისაო! რა თქმა უნდა, ესეთა საყვედური მრევლისაგან ჩემდამი მომართული არაფრად მესიამოვანა, მაგრამ ვედა—რასაფერი უთხარი მათ, რადგანაც ვიცოდი, რომ მაგალითად ჩემს ნებობედს მდვ. მ. ფ—ს წარმომიყენებდენ. ვარ ამისთანა უსიამოვნებაში. უმორჩილესად გთხოვთ თქვენის ვაზეთის მწეყმისა—ის სამაფაღლებით დავკარწმუნით, თუ რა—შეგია ჩვენში მართალი? *)

მდვ. ა. ტ.

მწარე უძიქრები.

შემოდგომის მშვენიერი დღეა. ვიტუშინსკის თეატრის შერობა ქუთაისში მთლად სასება ხალხით. საზრობა არ არის. მრავალი ხალხი გარეთ სდგას, რადგან თეატრში ადგილი არ არის. ეტყობა, რომ ქუთაისის გუმბერნის ყოველი კუთხიდან შეკრებილა ხალხი. სასცენო ადგილზედ სავარძელში ბრძანდებთ თავსმჯღღამარე და აქეთ-იქით უზის ორიოდ-სამიოდ პირი. შორიდამაც კი ეტყობათ ზოგიერთებს, რომ წვეკრ-ულვაშები შეუღებავსთ გუნდ-ლონობტაკით და უნდათ ახალგაზრდებად ცქერონ ხალხს, თუმცა წლოვანებით კი ხნისანი უნდა იყვნენ. მათ ირკვლიე ჩაქურციებულან პოლიციის «გოროდოვები» თავის გრეხილებით და განუხებული მაზრებით. გარეთ ქუჩაზედ რუსის ყაზახები დაძღვარან მწყირვით და ყოველი შემთხვევისათვის მზად არიან. როდესაც ხედვდ ამ აზღვავებულ ხალხს და მშვენიერ ტანად ემაწვილებს, ვაგასენდებთ ძველი ღრო; ის ძველი ღრო, როდესაც მტრის წინააღმდეგ იკრიბებოდნენ ჩვენი წინაპრები და ერთი-ერთანეთს სიტყვას აძღვედნენ მტრის

თავ-ზარის დასაცემად, მამულის საწველად და დასახსნელად. მართლაც, ვადხედეთ, რამოდენი ხალხი და რამდენი სატყეარია დაღესილი. როგორ მოუქვლიათ ოქრო-ვერცხლით ხმლები, სატყერები და ფიშტოები... რას არ იფიქრებ, რას არ მოიგონებ ძველი ღროის შესახებ და ნათლად დანახავ, თუ რამდენად და შორებულა ჩვენზედ ჩვენი წინაპრების გმირობა, კეთილშობილება და პატიოსნება.

მაკვირვებელი შენს თავს ეკითხები: რამ შეკრება ამოდენი ხალხი ამ ღროს ქუთაისში? ჩქენება ლქერთაინება და რამე სასარგებლო საქმის გამოისობით ქულზედ ვამოსულა კაცა და რავე სასიკეთო საქმის ვაკეთება სურსთ. მაგრამ ეს ყაზახი რუსები თავისი იზრადებით და ეს «გოროდოვები» თავიანთი ვაცყვითლი და განუხებული მაზრებით ბრველ საინახე ადგილზედ რად დაუქენებიათ?.. რა ამბავიაო? ეკითხება ერთი მეორეს. თავდაზნაურობამ რომ თავიანთ კრებებზედ უწყსოება არ მოახდინონ და თავსმჯღღამარეს შეურახებვა არ მიაყენონ, ამიტომ დაუყენებიათ ეს რვაოდ «გოროდოვები» და ორიოდ პოლიციის მოქალაქე, უბასუხებს მეორე. ჰაი, ჰაი! აუხსუს! მაღლობა ღმერთის, ამასაც შევესწარიო.—რა ამბავია? ეკითხე ერთს, რა საქმეა ამისთანა, რომ ამოდენი ხალხი შეკრებილა? რა უნდა ვადაწყვიტონ?—ერთ მხარეს უნდა ბანკის თავსმჯღღამარედ კ. ჩ—ძე და მეორეს დ. დალიანი, მომიგო ერთმა. ამზედ ხომ იყო კენჭის ყრა, ეუთხარი მე, და ხელ-ახლად რაღაზედ შეკრებილან?

—კენჭისყრა იყო, მაგრამ უნდათ ვაბათილონ. ამაზედ არის აღძრული ამოდენი ხალხი და ამისათვის არიან ალიაში ჩამდგარი ამოდენი თავდაზნაურობა?

—დიად, ამა სხვა რასაქმე აქვსთ? მოგიგო ჩვენმა მოსახუბრემ. შექნა ზარის რაქვარუქი. ხალხში სიჩუმე ჩამოვარდა.

თავსმჯღღამარე. ბათიანობა! როგორც გუშინ მოვასენეთ, ევქილობაზედ მრავალია, იმთა გარჩევს მოუდღებით ორი კვირა და გთხოვთ მოიცადოთ ორი კვირა.

შექნა ერთი ხმაურობა, ერთი ყვირილი და სამდურავის გამოცხადება, თუ რათ იბარებდენ ხალხს 30 ოქტომბრისათვის, თუ ასე იყო. შექენება ერთი ჯიგლივი და კრება დაიშლება, რადგან თავსმჯღღამარე გარბის გარეთ...

*) როგორც ამ წელიწადს, ისე სხვა ამ წინა წელიწადის შესახებ ჩვენ ჩვენს აზრს გამოვსთქვამთ შემდეგ ნომერში.

რედაქტორი

ოცი წლის ეპაწვილები, იარაღში ჩასმულნი, გამოიყენებენ თავსმჯღომარეს გარეთ, ვითომც იცავენ შეურაცხებისაგან და დიდის თავ-მოწონებით, თუ გინდ ციხის-ძირი ადლასთ, ბრუნდებიან ბოლოს უკან და უერთდებიან ხალხის გროვას, ისმენ უღელავებზე ზელს და ფიქრობენ, ჩვენ გასლავართ, რაც ვართო! ხალხს სწყურია და მიეშურება ცივი ლიბონი აღის ბუჯუკებისავე ბულღარში. ყველგან, სადაც მიბრუნდებით, დაწკობილია პატარა წიგნაკები ილია შვექვაძისგან — მდებრილი ქუთაისის ბანკის შესახებ-მიირთვეს სასმელები.

- წიგნი ხომ არ გნებავთ, ეუბნება დახლიდარი.
- ეს რა წიგნია, ბიჭო? ჰკითხავს ერთი.
- ქუთაისის ბანკის შესახებ ამგევი ვახლავს და ბეჭდულია — ბნის და ჩიკ — ის ქიადარობის თაობაზედ.
- დამეკარგე შენი წიგნით, ეუბნება გულმოხაული აზნაური. შენმა ცხონებამ, ყველა მართალი იყოს, რასაც ვღაბნაინ!..

ამ წიგნების ცალგები ძლიერ ბევრა დაარიკვს სოფლებში, მაგრამ მეტი შენი მტერი ნუ არის, რაც მათ სარგებლობა არ მოუტოვებონ საქმეს.

* * *

დღეს ორნაირი კრება არის ქუთაისში: სამღვდლოების და თავდა-აზნაურებისა. პირველი მუყაითად მუშაობს და მეორე დროების აღარებს. პირველმა 50 ათასი მანეთი შესწარა შეიღების აღსაზრდელად და მეორე შეიღების საქმეს სრულებით არაფერს ფიქრობს. იარაღს იღესავს თავის ძმის და მოყვანის წინააღმდეგ... ვინ არის დამნაშავე? მოთავე კაცები, რომელნიც მშვიდობიანობის მაკვირად უთანხმოებას ჰპადავენ ხალხში, ერთი ერთმანეთში ერთ უშველებელ აღიპაოთს ასტეხენ და მტრად ჰკიდებენ ორ ლეიძის ძმას და თეიანთ ოჯახში (გოროდო-ვლასეს) იწვევენ, თუ წაგიკიდონ, ოქვენ გაგვაშველეთო. ამაზე მეტი სასირცხო საქმე იქნება? ამაზე მეტი მწარე საფიქრებელი იქნება? ჰეშმარიტად დაცვა ხალხი წინაშე არიან ისევე ზოგიერთი ჩვენ მოთავე, ნასწყველი პირნი და პუბლიცისტები, რომელთაც ისე გააწვევენ ეს უბრალო კითხვა, რომ მთელი გუბერნია შესძრეს და ორი ლეიძლი ძმები ასე გადაამატრეს ერთმანეროს.

ს ა ი ს ტ ო რ ი ო მ ა ს ა ლ ა .

გუჯრები

(გატკმელება *).

უ რ ბ ნ ი ს ა .

1655 წ. (თავში აკლავ) მყრობელ მქონებელმა ხელმწიფემან პატრონმან როსტომ და თანამცხედრემან ჩვენმან დედოფალი ღვდოფალომან პატრონმან მართამ ესე ჟამთა ვასათეებელი წყალობისა წიგნი და ნიშანი გიბოძეთ თქვენ ჩვენსა ერთგულსა და თავდადებით ნამსახურსა ქმასა ბარათაშვილს ბატონს ურბნელს ზაქარიას, მას ქმასა ოდეს მოგადგეთ კარსა და საწინამძღუროს გვეჯენით, ვითაც საურბნლო მამული ცოტა იყო და ვერარჩებოდით და გიბოძეთ ოქონისა ღვთის-მშობლის საწინამძღურო და თქვენს სახელზედ მოგიმეტეთ ამ წესითა, რომე რაც ქრისტეფორეს ჰქონებოდეს უკლებლივ თქვენთვის გვიბოძებია ყოელის კაცისაგან უცილებლად ვინ იცის თუ ჩვენს სამსახურზედაც იტყუოს რამე ქრისტეფორემან და სიმტყუენე რომ მოჰხდეს მაშინაც აღარ მოგიშლოთ და კიდევ გავეთათო გქონდეს და გიბედნიეროს ლმერთმან ჩვენსა ერთგულსა და სამსახურსა შინა აწე გიბოძეთ კარისა ჩვენისა ექვალა-ვეზირისა და სხვანო მოსაქმენო თქვენცა ასრე გაუთავეთ და მის ღრეში ნუზრავინ მოუშლით დაიწერა ბრძანება და სიგელი ესე მას. ტამ მარამობისთვის ზ (7) მისად გათავებისად თავდებად თავად მოგაცემბა დაუსაზამო ლმერთი და ყოველნი მისნი წმიდანი ზეცისა და ქვეყანისანი ზორციელნი და უზორცილნი.)

როსტომ მარამ (ხელნართულია არის მოწერილი).

უ რ ბ ნ ი ს ა ს ა .

1736. შოვლად სამღვდლოე უფალო ურბნელი იუსტინე თავდების სია მლუთის-მშობლის ეკლესიის მორნეობა, როგორც მისის სიმაღლისაგან და მისის უწინაღობისაგან თქვენ გაქვსთ ბოძებული

შ ე ნ ი შ ე ნ ა . 1) და ვურცელაქს გუჯრებში მოყვანილი შინაარსი ამ გუჯრისა (გვ. 25).

*) ის. «ქვეყნისა» № 19.

ამეგ რიგად ამათს ბრძანებას ჩვენც გიმტყიცებთ, რომ ყოველსავე ამ ეკკლესიის საქმეს ყმისას თუ მამულისას თქვენ ვანაგებდეთ სამართლიანის საქმით რომ ამის მამულზედ და ყმაზედ თუ უსამართლო მოინდომოს ვინმე, რომელსაც თქვენ ვერ შეიძლებდეთ ჩვენ შევატყობინეთ ჩვენის ოქმით და იასაულოთ ვარგებლევ ეკკლესიის შესამატს, ეცდებოდეთ, რომ იმის შემოსავალს გაუფრთხილდებოდეთ წლისა და წლის თავს ან რაც შემოვიღოდეს, ან როგორც დაიხარჯებოდეს ამ მონასტრის დეკანოზიც და გლეხი კაცნიც თქვენი მორჩილნი და სიტყვის გამგონი უნდა იყვნენ, ვინც ამისი მორჩილნი არ იქნებოთ რიგაინის საქმით ჩვენი საწყენი იქნება თბათვის მ (5) ძქს უმოდ ამას ვარდა ამას გაფრთხილებთ, რომ ყოველსავე მავ ეკკლესიის შემოსავალს უნდა ჩვენ შეგვატყობინებდეთ რომ როგორც რიგი არს მავ ეკკლესიას ჩვენ და თქვენ ისე უნდა მოვიხმაროთ. 1)

(ბეჭედი: «დედოფალი დარეჯან»).

უ რ ბ ნ ე ლ ი.

1795 წ. 2) ხუციშვილს მოსეს ღეთის მსახურის მეფის ძის იუკანასიანისთვის არჩი მიერთმეინა კვირაცხოველის მნათობის საქმეზედ მის უგანათლებულობას მათის უწმინდესობისათვის მოეხსენებინა სამართალთ თქვენ უსაჯეთო და მათ უწმინდესობას დიკასტრისათვის ებრძანებინა, რადგან უბრუნელის სამწყსო არის და ეკკლესიის საქმეა წიერი მიუწერეთ იმათი ეპისკოპოსა და ელციც ამს მოიკითხოს

შენიშვნა. 1) ეს გუჯარი საყურადღებოა მით, რომ უბნეელს ეძლევა განკუთვნილ როგორც ეპისკოპოსო და მამულ-ემეების საქმეებისა. გუჯარში მოკლედ დასახელებულია, რის უფლებაც აქვს უბნეელს და რაც შეადგენს მის მთავარებას. ეს გუჯარი დ. ფურცელაძის წიგნში არ არის დაბეჭდილი.

შენიშვნა. 2) ეს გუჯარი შესანიშნავა ამ მხრეზე, რომ გუაქუეს მასალას აღვადგინათ სამართლის წარმოება საქართველოში: საწმენო წერილები, მღვდლები და ფიცი სამართლის აღსადგენი საბუთები ყოფილან თათრან კაიხიჯგ მსათობაზე საყურადღებოა. იუღონი შეიქმნა როგორც მე XII ძე. დ. ცურცელაძეს არ აქვს დაბეჭდილი.

და სამართალი იმან უსაჯოს, მე ფრიალ ცოდვილმა და ყოველად უღირსმან უბნეელ ეპისკოპოსმა იუღონს ჩემს ეკკლესიაში მოვიყვანეთ ხარებაშიელი გიორგი მღვდელი და ხუციშვილი მოსე ვილაპარაკეთ წინაშე ღეთისა ხუციშვილი ამას ჩიოდა ძველად კვირაცხოველის მნათეც მე ვყოფილვარო და დღესასწაულზედ ცხტიც მე მტრიაო შემდგომად ხარებაშიელი მუფცეა: მართალია შენც მნათე ყოფილხარო, ხტიც გტრიაო და მეც შენი ძმა ვყოფილვარო და მნათობაც მტრიაო დღესასწაულზედ ხტინ ხან შენ გტრიაო და ხან ვეო ამათი ლაპარაკი დიდ უღწერი და შეუწყნარებელი სიტყვა იყო, ორისავე მხრს სამართალმა მოწამე მოსთხოვა და წერილებიც ორთვე ძველი წერილები მოგვიტანეს, რომ ხუციშვილი ღეთის მსახურს ბატონიშვილს სთრამზეს კვირაცხოველის ეკკლესიისათვის შეეწირა და კვლად ხელმეორედ ბატონისშვილს ლუარსაბს ეახტანგს და დაუთ მირზას შეეწირათეს შეწირულების წიგნები მხოლოდ ხუციშვილებს აცხადებდა და ხარებაშიელის გვარობის ხუციანრის ძის კი არას აცხადებდა. ხარებაშიელს ნუგზარ ერისთავის სითარხნის წიგნი აქვს და იმ ეკკლესიის მნათობას უცხადებს და სითარხნის ხარებაშიელს. სამართალში საბუთი მოქონდა, რომ შენი სახლის კაცი ვარ ნათესავიცოა ხუციშვილი მიუფლებდა: შენ ხუციანიძე ხარ და მე ხუციშვილიო. ამათმა ლაპარაკმა სამართალს ექვი მისცა და დააფიქრა სამართალს სარწმუნო მოწმები და წერილები სთხოვა და ფიცი ამ სამში ერთი უნდა ემოვნა და პეიმანი ერთი კვირა დაუდევით ამ ერთ კვირაში ეს მოწმები უნდა ემოვნა. ამაში ერთი თვეც გამოვიდა და ვერ იმოვნა და ზოგი ერთი ემოვნა და ზოგანი ერთნი სარწმუნონი ვერ იყვნენ და სამართალი ამ მოწმობას ვერ ერწმუნა რომ აქეთ იქით მხარეს მოწმობა იყო. შემდგომად ხუციშვილმა მოწმობის წერილი სამართალს მოართო რომ სამძლელოთა და კეთილშობილთა და მდაბიურთა ერთა ღეთის ფიცით და ხემწიფის შემცდვობითა ემოწმათა და კვლად ამ წერილებს ვერ ვერწმუნე მოვიდა შინა მოუწოდე სამძლელოთა კეთილშობილთა და მდაბიურთა ერთადილის შრომათი და ღვაწლის დადებით გამოვიძეფე ღეთის მოწმებითა ამ მოწმებმა ხუციშვილს ასე უღმწმეს, რომ ძველად ამათ მამა პაპათ დღესასწაულზედ ხტინ ამთ სტრიათო და ჩვენც ასე

გვინახმით ამათი დავა არც ძველად თქმულა ამ ხატზედ და არც ჩვენ გვინახმს და არც გავციგონა რადგან ძველიდგანაც ამ ხუცისწვილებს სჭერად დღესასწაულზე და ეხლაც სამართალმა ხუცისწვილებს მისცა რომ დღესასწაულზედ ხუცისწვილებს მოივთვედარეს და იხსენს უნდა ეჭირათ ხატი თენიერ მამულისა შემდგომად ნუგზარ ერასთავის წერილი აცხადებს და მოწმებიც სარწმუნო კაცნიც მოსდგენენ რომ ხარებაშვილიც კვირაცხოველის მნათ ყოფილა სამართალმა მნათობილამ ვერ გამაიყვანა როგორც შამა პაპათავან ძველად განწესება ქონათ დღესასწაულზედ კანონისებრ ხარებაშვილი ისე უნდა იმყოფებოდეს და დღესასწაულზედ სალოცველის ჩვეულებისაებრ გაიყოფდენ შემდგომად მათის უწმინდესობისა დიკასტრიას ებრძანა კვირაცხოველის ეკკლესიის შეწირულობის მამულები ვისაც აქუნდეს უნდა გამოაძიო და ეკკლესიას თავისი მამულები უნდა მიზაბრო ყმასტვიროს თუ გარეშე კაცთა რომ ეკკლესიის კანონისაებრ ღალაკულუხი თუ სდებიათ სრულმებით უნდა მიეცეს და არ დაიკონ ჩვენ წერილით სარწმუნო კაცთავან გვეუწყა ვგ ეკკლესიადი დღეველა, დაიქცევა სადმე თავის შეწირულობისაგან არც ღალა ეძლევა არც კულუხი არც მათავან და არც სხვათავან ამ გვარი საქმე დიად უკანონო არის და უწინათ მამათ კანონი დიდათ ცოდვად სწერენ რომელმანც შეწირულება კანონისაებრ ეკკლესიას თავის განწესება არ მისცეს ჩვენ ასე განგვსაჯე წინაშე ღუთისა შემდგომად ჩემსა რომელინც უპირატესნი მობრძანდეთ წმინდის სტეფნის ეკკლესიაზედ სუფევდეს თქვენცვე ასევე დაუმტკიცეთ რათა თქვენიცა განსჯილი კეთილად განავოს ღმერთთან და რომელიცა თანა გველა ყოვად ვევიით მე ყოვლად უღირს გლახკს ხუცე პანტელეიმონ დეკანოზი ესწერ მისის ლქორანიკონს შპმ.

უუწაბლქით მდაბალი ყოვლად უღირსა უბნელი ეპისკოპოსი ოსნელი
 ურნს.სას განდჯავა ამ განსჯენის თანხსა ვარ (კონონ)
 მე მარნსევილი ვაკია მოუტვი ამ განსჯენის თანხსა ვარ (გიორგი)
 მე დავითის შვილა ასლამას თანხსა ვარ ამ განსჯენისა (ასლამას)
 მე თავეელი შვილა ზურაბ ამ განსჯენის თანხსა ვარ (ზურაბ)
 მე გაბრიელ მჯღელი ამ განსჯენის თანხსა ვარ (გაბრიელ)
 მე მალაქელი მეთიასკან ამ განსჯენის თანხსა ვარ (მეთიასკან)
 მე მამასხელისი თათრისშვილი ტეტია ამ განსჯენის თანხსა ვარ †

ურნისას ეკკლესიას გუჯარუბას საა.

ხიობის შემოწირულობის სიგელი. სადკრისა და ბაგინეთ გუჯარეთისა, იოანნე ბატონისშვილის ოქმისა ქაშეთის გლეგების გუჯარი. ივანე თველარესშვილის შემოწირულობის წიგნი. ბატყელიფას შვილის შემოწირულობის წიგნი. კიდე ბატყელიფას შვილის წიგნი. მეფის ვახტანგისაგან გახლებული გუჯარი. ოქონის საწინამძღვარის წიგნი. ქალაქის მოურავისაგან მთის შემოწირულობის სიგელი. ხანისშვილის და სხვა გლეგების გუჯარი. კიდე ხანისშვილის წიგნი. კიდე ხანისშვილის ნახყილობის სიგელი. რუკლის გლეგების შემოწირულობის სიგელი. ნონანვეტის წიგნი წინუბანს გლეგების შემოწირულობის სიგელი ღალა კულუხის ოქმი და განაჩენი. რუისული მიწების ღალის ოქმი. სამანდეკლესშვილის შემოწირულობის წიგნი ტანისხიდელების მოცემული ღრამის წიგნი. ნიქოზის ეკკლესიის წიგნი.

ნიქოზის ეკკლესიის მამულების განაჩენი. ამავე მამულების გარჩევის წიგნი. ამისივე ოქმი და განაჩენი, ნიქოზელებისაგან ღალის მოცემის ოქმი. ნიქოზის შემოწირულების გუჯარი, ოთხის კომლის კაცი შემოწირულობის წიგნი. ღალამაძეების შემოწირულების წიგნი.

დეკანოზი ბედალიანი (საქარა. 1)

ასაღია ამბები და შენიშვნები.

მისი მაღალ ყოვლად უსამღვდელოესობა საქართველოს ექსარხოსი პარლადი ნოემბრის თთვის პირველ რიცხვში მობრძანდება თბილისში.

**

უწმინდეს სინოდში კრებებზე დასასწრებლად უმაღლესის ბრძანებით მიწვეულია ხარკოვის მთავარეპისკოპოსი ამბროსი, რომელიც შესანიშნავია, როგორც მშენებრი მქადაგებელი.

**

1) მარტვიტი † 1830 სოფლის დროს.

ზურია. სამეგრელოსი ეპარქიალური კანცელა-
რიის მდივანდ დანიშნულ იქმნა უწმიდესი სინოდის
ობერ-პროკურორის განკარგულებით საქართველოს
ეპისკოპოსის კანცელარიის მმართველი ბ. მიტყევიჩი;
ხოლო მის ადგილზე დანიშნულია პ. ი. ტინოში-
როვი.

* *
*

საქართველო-იმერეთის სინოდალნი კანტორის
ახალი პროკურორის განკარგულებით მეტრიკულ
მოწმობათა წარმოების საქმე კანტორაში შეუმოკლე-
ბიათ და დღეიდან მთხოველები, იმედია,
ღროზე დაემაკოფელდებიან.

* *
*

მისი ყოვლად უსამღვდელოება იმერეთის
ეპისკოპოსი ვაპრიელი ნოემბრის თვის პირველ რიც-
ხებში გაემგზავრება შორაპნის საბლაღოჩინო მარა-
ში ახალი ეკლესიების საკურთხედ და სარევიზიოდ.

* *
*

სასულიერო და საერო კაფენდარა, რომელსაც
ემწყეხიას რედაქცია ბეჭდავს, მომავალი თთვის
ნოემბრის დამდეგს დაერიგება ბლაღოჩინებს გასაჩილ-
ლად. ეს კალენდარი თუმცა შინაარსით და ფორ-
მით ერთ-ორად მეტია წარსული წლის კალენ-
დარზე, მაგრამ ფასი კი ისევ ერთი, ანაზია დანიშნული

* *
*

თუმცა ქუთაისის გუბერნიის თავად-ახანურთა
კრება ბანკის შესახებ საქმეებია გამო 30 ოქტომბრი-
სათვის იყო დანიშნული, მაგრამ ვერ შესდგა, რად-
გან ვექილობათა განხილვა ვერ მოასწრეს. ამიტომ
კრება გადაიდგა 4 ნოემბრისათვის. მთელი თავად-ა-
ხანურთა ორ ერთი-ერთმანეთის მოწინააღმდეგე და-
ხად არის გაყოფილი. ამ პარტიობას აპრობებენ
ბეჭდვითი სიტყვას, რომელიც ერთი დასის უსაქციე
ლობას აცხადებს და უყიფინებს, ხოლო მეორესას კი
ფარავს. ძლიერ სამწუხაროა, რომ ასეთი მოქმედებით
ბეჭდვითი სიტყვას გაუღენა ეკარგება ხალხის თვალ-
ში. ბ. ი. ქაჭავაძის წერილებს, პატარა წიგნაკებად

დაბეჭდილთ, ბლომად აგრეცლებენ ხალხში, მაგრამ
ეს წიგნაკები, საუბედუროდ, უფრო ამწუხებენ უი-
მისობაც გამწუხებულს კითხვას.

ძლიერ სამწუხაროა, რომ კრებაზე წესიერების
დასაცველად კრების თავმჯდომარემ საქიროდ დაი-
ნახა პოლიციის ძალის დახმარება. ამბობენ, რომ
კრების თავმჯდომარე ვერ იცავს წესიერებასო
და ვერ იცავს იმიტომ, რომ კრების ზალაში შე-
ნელის და დაპარაკის ნებას აძლევს ისეთ პირთ, რომ-
მელთაც არაერთი უფლება არა აქვსთ კრებაზე
დასწრებისაო...

* *

ამ დღეებში ქუთაისში მობრძანდა მინგრელიის თავა-
დნიკოლოზ დიდიანი, რომელიც, როგორც ამბობენ,
ღარჩება ქალაქში თავად-ახანურთა კრების გათავებამდის.

* *

ჩვენ მივიღეთ კლდეეთის წმიდის გიორგის ეკლესიის
მღვდლის ი. ყიფშიძისაგან შემდეგი წერილი:

«ბ. რედაქტორო! უმორჩილესად ვთხოვთ თქვე-
ნის გაზეთის საშუალებით გულისათვი მადლობა გა-
მოუცხადოთ დაბა ყვირილაში ღრობით მცხოვრებს
ვაჰარს გრიგოლ იესეს ძეს ახრანაძეს, რომელმაც შე-
მოსწრა ჩემდამო რწმუნებულ ეკლესიას სერობის
ხატი, ღირებული 32 მანეთად.»

შ მ წ ი რ უ ლ მ ბ ა.

დავით აღმაშენებელის სამლოცველოას განსა-
სვლებლად ჭ წმ. მოწამეთა დავით და კონსტანტინეს-
კუთას მოსაზოებლად ჩვენ მივიღეთ «ივერიის» რედაქ-
ციისაგან ორი თუმანი, რომელიც სიღნაღში შეუკრე-
ბიათ. შემწირველთა სია ვამოცხადებულ იყო გაზეთ-
«ივერიის» მე-16წ №-ში.